

« ... يَا إِلَهِي فَلَا تُخَيِّبْ ظَنِّي مِنْ رَحْمَتِكَ ... »

« ... پس ای خدا، حسن ظن مرا به رحمت تبدیل به ناامیدی مفرما ... »

• گمان نیک را به ناامیدی بدل نکردن

گرچه در مباحث قبل، از حسن ظن به خداوند سخن گفته شد، ولی چون در این فراز نیز به این موضوع اشاره شده است، جملاتی چند، در شرح آن ذکر خواهیم کرد. در ابتدا باید اشاره نمود که به همان قدر که گمان نیک و حسن ظن به پروردگار جهان، برای آدمی راه گشا و نجات دهنده است، به همان میزان، سوء ظن به خداوند و گمان بد به حضرتش، موجب سقوط آدمی در ورطه هلاکت و بدبختی خواهد شد. اساساً قرآن کریم یکی از صفات منافقین و مشرکین را که موجب گرفتار آمدن آنها به عذاب الهی نیز شده است، سوء ظن به خداوندشان دانسته و چنین می فرماید:

« وَيَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِ مِدَائِرُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا؛ و تا مردان و زنان منافق و مردان و زنان مشرک را که به خدا گمان بد می برند، عذاب کند، بر آنها باد، بد زمانه، خدا بر ایشان خشم نموده و لعنشان کرده است و جهنم را برای آنها مهیا ساخته است و چه بد سرانجامی است. » (فتح، آیه ۶)

با توجه به این آیه، اهمیت حسن ظن و گمان نیک به خداوند آشکار می شود و اینکه به همان میزان که سوء ظن و بد بینی نسبت به پروردگار عالم آثار مخرب و ویرانگر دارد، به همان نسبت، گمان نیک و خوش بینی در حق خداوند برای آدمی، خیرات و برکات به همراه خواهد داشت. چنانچه در فراز مذکور از مناجات، حداقل به یکی از آثار مهم حسن ظن به خداوند اشاره شده است و آن در پناه خداوند قرار گرفتن است. همانگونه که به خداوند عرض می کند: «من به تو پناه آوردم و به تو گمان نیکو دارم که پناهم دهی» و این گونه از خرمن «حسن ظن» خویش، خوشه چینی می کند و در پناه پروردگارش می آرمند.

« رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: وَالَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، لَا يَحْسُنُ ظَنُّ عَبْدٍ مَوْمِنٍ بِاللَّهِ إِلَّا كَانَ اللَّهُ عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ، لِأَنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ بِيَدِهِ الْخَيْرَاتُ يَسْتَحْيِي أَنْ يَكُونَ عَبْدُهُ الْمُؤْمِنُ قَدْ أَحْسَنَ بِهَذَا الظَّنِّ ثُمَّ يُخْلِفُ ظَنَّهُ وَرَجَاهُ، فَأَحْسِنُوا بِاللَّهِ الظَّنَّ وَارْغَبُوا إِلَيْهِ؛ سوگند به خدایی که جز او

خدایی نیست، هیچ بنده مؤمنی به خدا گمان نی ک نبرد، مگر اینکه خداوند مطابق با گمان او عمل کند، زیرا خداوند، کریم است و همه خوبی ها به دست اوست، و شرم دارد از اینکه بنده مؤمنش به او گمان نیک برد و او خلاف گمان و امید بنده رفتار نماید. پس به خدا گمان نیک برده و بدو روی آورید.» (بحارالانوار، ج ۷۰، ص ۳۶۶)

حکایت: روزی جبرئیل و میکائیل هر دو مناظره می کردند. جبرئیل گفت: مرا عجب آید که با اینهمه بی حرمتی و جفاکاری خلق، رَبُّ الْعِزَّة، بهشت از بهر چه آفرید؟ میکائیل چون این بشنید، گفت: مرا آن عجب می آید که با آن همه فضل و کرم و رحمت که الله را بر بندگان است، دوزخ از بهر چه آفرید؟ از حضرت باری تعالی ندا آمد: از سخن شما، آن رادوست تر دارم که به من گمان نیکوتری برد و رحمتم را بر غضبم برتری دهد. (کشف الاسرار و عدة الابرار، ج ۹، ص ۱۰۲)